

T.C.
TÜRKİYE İNSAN HAKLARI VE EŞİTLİK KURUMU
2.DAİRE KARARI

Başvuru Numarası : 2022/1496
Toplantı Tarihi/Sayısı : 24.11.2023/38
Karar Numarası : 2023/885
Başvuran : H.D.
Başvuran Vekili : -
Adres : -
Muhatap Kurum/Kişi : Diyarbakır 2 No.lu T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu
Muhatap Adres : Talaytepe Mah. 4020/1 Sk. 2 Nolu T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu Kayapınar/DİYARBAKIR

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Çıplak aramaya maruz kalındığı iddiasına ilişkindir.

II. İNCELEME SÜRECİ

2. Başvuran, başvuru dilekçesinde özetle; 22/9/2022 tarihinde açık görüş hakkı kapsamında görüşe çıktığını, açık görüşten önce rutin aramanın yapıldığını, ancak açık görüşten sonra kendisi ve aynı koğuştaki barındığı dört mahpusla birlikte Kurum Başmemurluk odasına götürüldüğünü ve sırayla arandıklarını, arama sırasında iç çamaşırlarına kadar giysilerinin çıkartıldığını, üzerinde suç oluşturabilecek eşyanın bulunmadığını, aramaların Kurum doktoru tarafından yapılması gerekirken Kurum Müdürü ve Başmemurları tarafından gerçekleştirildiğini, bahsi geçen usulsüz uygulama sonrası kendisini rencide edilmiş hissettiğini ve psikolojisinin bozulduğunu iddia etmektedir.

3. Muhatap Diyarbakır 2 No.lu T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu Müdürlüğünden alınan yazılı görüşte özetle:

a. Başvuranın bulunduğu koğuşun 22/9/2023 tarihinde saat 13.30 – 14.20 arasında açık görüşe çıkarıldığı,

b. Açık görüş alanında görevli infaz ve koruma memurlarının başvuran ve arkadaşlarının ziyaretçileriyle eşya alışverişi yapabileceklerine dair emareleri tespit ettiği,

c. Ceza infaz kurumuna sokulması yasak eşyaların oda ve koğuşlara geçişini engellemek adına açık görüş sonrasında başvuran ve beraberindeki dört mahpusun sırayla başmemurluk odasına alındığı,

ç. Güvenlik kamerası kayıtları incelendiğinde başmemurluk odasında mahremiyetin oluşması adına mahpusların ayaklı paravanın arkasına geçirildiğinin ve mahpuslara tek kullanımlık önlük verildiği, mahpuslardan üzerlerindeki kıyafetleri çıkartarak tek kullanımlık önlüğü giymelerinin talep edildiği, mahpusların kendilerine verilen önlüğü giyerek iç çamaşırları hariç üzerlerindeki kıyafetleri infaz ve koruma memurlarına teslim ettiği, üst araması yapılmaksızın mahpusların teslim ettiği kıyafetlerin ayrı ayrı arandığı, mahpusların kıyafetlerinde ceza infaz

kurumuna girmesi yasak olan eşyalara rastlanılmadığı, bunun üzerine kıyafetlerin mahpuslara teslim edildiğinin ve arama sırasında rencide edici bir harekette bulunulmadığının tespit edildiği,

d. Arama sonrası mahpusların koşullarına geri götürüldüğü, söz konusu aramanın mevzuata uygun olduğu ifade edilmiştir.

4. Muhatabın yazılı görüşüne karşı başvuran tarafından süresi içerisinde herhangi bir yazılı görüş sunulmamıştır.

III. İLGİLİ MEVZUAT

5. 20/4/2016 tarihli ve 6701 sayılı Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanunu'nun “Kurumun görevleri” başlıklı 9'uncu maddesinin birinci fıkrasının (i) bendi şöyledir:

“Özgürlüğünden mahrum bırakılan ya da koruma altına alınan kişilerin ulusal önleme mekanizması kapsamındaki başvurularını incelemek, araştırmak, karara bağlamak ve sonuçlarını takip etmek.”

6. Mezkûr Kanun'un “Başvurular” başlıklı 17'nci maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“(1) Ayrımcılık yasağı ihlalden zarar gördüğü iddiasında bulunan her gerçek ve tüzel kişi Kuruma başvurabilir. Kuruma başvuru, illerde valilikler, ilçelerde kaymakamlıklar aracılığıyla da yapılabilir. Başvuru hakkının etkin bir şekilde kullanılmasına hiçbir surette engel olunamaz. Başvurulardan herhangi bir ücret alınmaz.

(...)

(8) 9 uncu maddenin birinci fıkrasının (i) bendi kapsamında yapılan başvurular hakkında da bu madde hükümleri uygulanır.

(...)”

7. 24/11/2017 tarihli ve 30250 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanununun Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik'in “Karar türleri” başlıklı 65'inci maddesi şöyledir:

“Kurum, yapılan başvuru veya resen inceleme kapsamında yaptığı inceleme ve araştırma sonucunda incelenemezlik kararı, gerekçeli kabul edilmezlik kararı, gönderme kararı, ihlal kararı, idari yaptırım kararı, uzlaşma kararı, ret kararı ve karar verilmesine yer olmadığına dair karar verir.”

IV. DEĞERLENDİRME VE GEREKÇE

8. Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumunun amacı; insan onurunu temel alarak insan haklarının korunması ve geliştirilmesi, kişilerin eşit muamele görme hakkının güvence altına alınması, hukuken tanınmış hak ve hürriyetlerden yararlanmada ayrımcılığın önlenmesi ile bu ilkeler doğrultusunda faaliyet göstermek, işkence ve kötü muameleyle etkin mücadele etmektir.

9. 6701 sayılı Kanun'un 9'uncu maddesinde; insan hakları ihlallerini resen incelemek, araştırmak, karara bağlamak ve sonuçlarını takip etmek, ayrımcılık yasağı ihlallerini resen veya başvuru üzerine incelemek, araştırmak, karara bağlamak ve sonuçlarını takip etmek, özgürlüğünden mahrum bırakılan ya da koruma altına alınan kişilerin ulusal önleme mekanizması kapsamındaki başvurularını incelemek, araştırmak, karara bağlamak ve sonuçlarını takip etmek Kurumun görevleri arasında sayılmıştır.

10. Kötü muamele iddialarına konu başvuruların incelenmesinde; başvuran, bir muamele veya şiddet görmüş olabileceğini gösteren emareleri başvuru dosyasına sunmalıdır. Başvuranın kötü muamele gördüğüne ilişkin anlatımları soyut iddiaları değil, somut fiillerin tasvirini içermelidir. AİHM, yaşama hakkı ihlal iddiasında

olduğu gibi işkence ve kötü muamele iddiaları konusunda da “bütün makul kuşkunun ötesinde” şeklinde bir kanıtlama standardı uygulamaktadır (AİHM, *Kudla v. Polonya*, Başvuru No: 30210/ 96, 26/10/2000, para. 90 / AİHM, *İrlanda v. Birleşik Krallık*, Başvuru No: 5310/71, 18/1/1978, para. 161).

11. Anayasa Mahkemesi (AYM) kötü muamele iddialarının kapsamı ve ispatına ilişkin olarak kararlarında, herkesin maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkının Anayasa'nın 17'nci maddesinde güvence altına alındığını, anılan maddenin birinci fıkrasında insan onurunun korunmasının amaçlandığını, üçüncü fıkrasında da kimseye işkence ve eziyet yapılamayacağını, kimsenin insan haysiyetiyle bağdaşmayan ceza veya muameleye tabi tutulamayacağını hüküm altına alındığını belirterek Anayasa'nın 17'nci maddesinin üçüncü fıkrasının bu konuda herhangi bir sınırlama öngörmediğine ve işkence, insanlık dışı ve onur kırıcı muamele ve cezaların yasaklanmasının mutlak mahiyette olduğuna özellikle vurgu yapmaktadır. Dolayısıyla Mahkeme, bu niteliği gereği anılan yasağa ilişkin olarak Anayasa'nın 15'inci maddesi kapsamındaki hâllerde dahi istisna öngörülmediğini belirtmektedir. Bununla birlikte kararlarında, her kötü muamele iddiasının Anayasa'nın 17'inci maddesinin üçüncü fıkrasının getirdiği korumadan ve devlete yüklediği pozitif yükümlülüklerden yararlanması beklenemeyeceğinin, bu bağlamda iddia edilen olayların gerçekliğini tespit etmek için soyut iddiaya dayanan şüphe ötesinde makul kanıtların varlığı gerektiğinden bir kanıtın ancak yeterince ciddi, açık ve tutarlı emarelerden ya da aksi ispat edilmemiş birtakım karinelere oluşabileceğinin ve bu hususlara ek olarak kanıtlar değerlendirilirken ilgililerin süreçteki tutumlarının da dikkate alınması gerektiğinin altını çizmektedir (AYM, *Cezmi Demir ve Diğerleri*, Başvuru No: 2013/293, 17/7/2014, para. 80, 95 / *Turan Günana*, Başvuru No: 2013/3550, 19/11/2014 para. 33).

12. İncelemesi gerçekleştirilen başvuruda başvuran, üzerinde ceza infaz kurumlarına sokulması yasak olan herhangi bir eşya bulunmamasına rağmen gerekçesi gösterilmeksizin çıplak aramaya maruz bırakıldığını, aramanın Kurum doktoru tarafından gerçekleştirilmediğini ve Kurum Müdürü ve infaz ve koruma memurları tarafından gerçekleştirilmesi sebebiyle usulsüz olduğunu iddia etmektedir. Muhatap İdare söz konusu iddialara karşılık; sadece kuvvetli şüphe halinde detaylı arama yapıldığı, iddialar üzerine uygulama sürecine dair kamera kayıtlarının incelendiği, yapılan incelemede başvuranın beden aramasına maruz bırakılmadığı, aramanın mevzuata uygun şekilde gerçekleştirildiğinin tespit edildiği hususlarına değinmektedir.

13. AYM, çıplak arama yapılmasının hükümlü ve tutuklular açısından tek başına kötü muamele yasağını ihlal eden bir durum olarak değerlendirilemeyeceğini, nitekim bu tür aramayla ceza infaz kurumlarının güvenliğinin sağlanması, hükümlü ve tutuklunun kurum içinde kendilerine, diğer hükümlü/tutuklulara ve infaz koruma memurlarına zarar verecek veya suç oluşturacak uyuşturucu maddelerin, kesici ve delici aletlerin sokulmasının engellenmesinin amaçlandığını belirtmekle birlikte çıplak arama usulü ve sıklığının kötü muamele yasağının ihlal edilmesine sebebiyet verebileceğine dikkat çekmektedir (AYM, *Turan Günana*, Başvuru No: 2013/3550, 19/11/2014, para. 64-65).

14. 29/12/2004 tarihli ve 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un “Ziyaret ve görüşlerde uyulacak esaslar” başlıklı 86'ncı maddesi şöyledir:

“(…)”

(6) Hükümlüler, odalarından çıkış ve dönüşlerinde ayrı yerlerde ve farklı memurlarca üst ve eşya aramasına tâbi tutulurlar.

(7) Aramalarda insan onuruna saygı esastır.

(…)”

29/3/2020 tarihli ve 31083 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Yönetmelik'in “Arama, güvenlik tatbikatı ve sayım” başlıklı

34'üncü maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“(…)

(2) Hükümlünün üzerinde, kuruma sokulması veya bulundurulması yasak madde veya eşya bulunduğu dair makul ve ciddi emarelerin varlığı ve bunun başka suretle tespitinin olanaksız olması durumunda, kurum en üst amirinin gerekli görmesi hâlinde, detaylı olarak veya beden çukurlarında aşağıda belirtilen usullere göre arama yapılabilir:

a) Detaylı arama, hükümlünün utanma duygusunu ihlal etmeyecek şekilde ve görevli dışında kimsenin görmemesini sağlayacak tedbirler alınarak gerçekleştirilir. Arama sırasında hükümlüye tek kullanımlık giyim önlüğü verilir.

b) Arama sırasında önce bedenin üst kısmındaki giysiler çıkarttırılır, bedenin alt kısmındaki giysiler üst kısmındaki giysiler giyildikten sonra çıkarttırılır. Bu giysiler de mutlaka aranır.

c) Detaylı arama sırasında bedene dokunulmaması için gerekli özen gösterilir ve görevli tarafından eldiven kullanılır. Aranan kişinin beden çukurlarında bir şeyin bulunduğu dair makul ve ciddi emarelerin bulunması hâlinde öncelikle, hükümlüden madde veya eşyanın kendisi tarafından çıkartılması istenir, aksi hâlde bunun zor kullanılarak gerçekleştirileceği bildirilir. Beden çukurlarındaki arama, cezaevi tabibi tarafından yerine getirilir.

ç) Detaylı arama, mümkün olan en kısa süre içinde bitirilir ve işlem tutanağa bağlanır, tutanakta arama yapan görevliler ile hükümlünün imzası bulunur. Hükümlünün imzadan kaçınması hâlinde bu durum tutanağa geçirilir.

(3) Beden ve üst aramaları aynı cinsiyetten güvenlik ve gözetim görevlileri tarafından yapılır.

(…)

15. Başvuranın iddialarının gerçekleri yansıtmadığını belirten muhatap İdare, dosya ekinde iddialara konu aramalar sırasında kaydedilen güvenlik kamerası kayıtlarını Kurumumuza iletmiştir. İlgili kamera kayıtlarında yapılan incelemede; başvuran ve beraberindeki dört mahpusun açık görüş sonrası Kurum Başmемurluk odasına alındığı, mahpuslara tek kullanımlık önlük verilerek kıyafetlerini çıkartmalarının istendiği, mahpusların beden çukurlarında arama yapılmaksızın üzerlerindeki kıyafetlerin arandığı, bu sırada mahpusların üzerinde tek kullanımlık önlüklerin bulunduğu görülmüştür. İlgili kayıtlar ve başvuranın iddiaları bağlamında yapılan değerlendirmede; başvuranın usulsüz şekilde çıplak aramaya maruz bırakıldığı iddiasının gerçekleri yansıtmadığı, aramaların doktor tarafından yapılması gerektiğine dair iddiasının ise Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Yönetmelik'in 34/2-c maddesi uyarınca beden çukurlarında yapılacak aramaların doktor tarafından yapılacağına düzenlendiği ve bahsi geçen aramaların beden çukurlarında arama niteliğinde olmadığı da göz önünde bulundurulduğunda kötü muamele yasağının ihlal edilmediği kanaatine varılmıştır.

V. KARAR

A. Başvuruda KÖTÜ MUAMELE YASAĞININ İHLAL EDİLMEDİĞİNE,

B. Kararın taraflara tebliğine ve KAMUOYUNA DUYURULMASINA,

C. Karara karşı tebliğ tarihinden itibaren 60 gün içerisinde Ankara İdare Mahkemesine başvurulabileceğine,

24/11/2023 tarihinde, OY BİRLİĞİYLE, karar verildi.

e-imzalıdır

Muhammet Ecevit CARTİ
Daire Başkanı

e-imzalıdır

Dr. Burhan ERKUŞ
Üye

e-imzalıdır

Mehmet Emin GENÇ
Üye

e-imzalıdır

Saffet BALIN
Üye

e-imzalıdır

Ünal SADE
Üye